

Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

Projekt „SVEDOČANSTVO - ISTINA ILI POLITIKA: Koncept svedočenja u komemoraciji jugoslovenskih ratova“ realizovan 2016-18. godine bavio se načinima razmišljanja o jugoslovenskim ratovima i sprovođenjem i korišćenjem svedočan(a)va o njima u regionu.

Partneri projekta bili su Centar za kulturnu dekontaminaciju iz Beograda, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Institut za filozofiju i društvenu teoriju iz Beograda, Učitelj neznanica i njegovi komiteti iz Beograda, Historijski muzej Bosne i Hercegovine iz Sarajeva, Muzej savremene umetnosti iz Beograda, Boem iz Beča (Austrija), Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa (OBCT Transeuropa) iz Rovereta (Italija), Centar za kulturnu i socijalnu popravku iz Banja Luke i Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung (IOS) iz Regensburga (Nemačka).

Danas prenosi nekoliko članaka nastalih u ovom projektu. Program u celini, biografije učesnika i apstrakte možete videti na sajtu projekta: <http://svedocanstvo-imenovatoratom.org/rs/konferencija>

Đokica Jovanović,
Filozofski fakultet,
Odeljenje za sociologiju,
Univerzitet u Beogradu

Komemorativno kao ideologija (6)

Tadeuš Mazovjecki, posle četrdeset godina prvi poljski predsednik vlade koji nije bio komunist, u svom pozdravnom govoru u parlamentu rekao je: „Povlačimo debelu liniju (gruba linija) prema prošlosti“. Od tada je stalno isticao da je time htio da kaže ono što je rekao u narednoj rečenici: njegova vlada treba da bude odgovorna samo za ono što ona bude radila. Međutim, sintagma „debeli linija“ (često citirana u malo drugačijem obliku – „gruba kreška“) ubrzo je postala nešto kao poslovice, i smatrala se oličjenjem „španskog pristupa tekoj prošlosti“. To nije bilo u skladu sa prvobitnim kontekstom u kojem je Mazovjecki upotrebio ovu frazu, ali ipak daje odgovarajući sažet opis opšteg stava i samog Mazovjeckog i njegovih kolega. Ako se dobro sećam tadašnjih govora, njihov opšti stav mogao bi se svesti na sledeće: šta je bilo, bilo je; nema suđenja, nema optuživanja; okrenimo se budućnosti, demokratiji i „Evropi“, kao što je to i Špa-

kvislinštva i naročito propagandnog umanjivanja, do poništavanja, uloge Narodnooslobodilačkog pokreta (NOP) u oslobađanju zemlje i uspostavljanju socijalističkog samopravnog poretka. „Naše poimanje sveta uglavnom se zasniva na nizu *prećutnih pretpostavki*... Reč je o vrednostima, mišljenjima i predstavama o svetu koje se zbog svoje „bazičnosti“ i „prirodnosti“ uglavnom ne artikuliraju... I kao što se (ta) gramatika uči u ranom detinjstvu, u porodičnom okruženju i nikada se ne preispituje, osim kada „zaškripi“, tako i ove pretpostavke kao „samorazumljive istine“ ostaju izvan svakog javnog problematizovanja i preispitivanja, ali i važan deo kulturne intime“ (Gordana Đerić, *O čemu govorimo kada čutimo i o čemu čutimo kada govorimo? Polazne pretpostavke za antropologiju čutanja o najbližoj prošlosti*). A, kada se radi o tome da „mi“ traumatizujemo „druge“ onda je put do empatije sa drugim vrlo dug – a često i bez konca. „Sma-

i činjenicu saučesništva u zločinima u nacističkim konclogorima (O ovome Milan Koljanin, *Nemački logor na Beogradskom sajmištu: 1941-1944*) na Banjici, Beogradskom sajmištu, na Crvenom Krstu u Nišu, saučesništvo u streljanju civila u Kragujevcu, Kraljevu, Mačvi, Nišu... Inače, Banjički logor i logor na Crvenom Krstu u Nišu su bili pod upravom Nedićeve Specijalne policije, a pod vrhovnim nadzorom nemačkog Gestapoa. Danas se potiskuje činjenica da je u drugoj polovini 1942. godine u Srbiji „jevrejsko pitanje rešeno“. Ocenu „uspešnosti“ Nedićeve politike je dao sam Harald Turner, SS brigadni vođa i državni savetnik u činu general lajtnanta i načelnik Upravnog štaba Srbije kada je „avgusta 1942, Harald Turner ponosno objavio da je „jevrejsko pitanje“ u Srbiji rešeno, a Srbija je postala prva zemlja u Evropi koja je proglašena *Judenfrei*“ (Philip J. Cohen, *Serbia's Secret War: Propaganda and the Deceit of History*).

Budući da su nacistički koncentracioni logori važni toponimi socijalističke komemorativne kulture i budući da se niko ne mogu upotrebiti kao propagandna sredstva za uznošenje kvilislinaštva (simboličke vrednosti naše kapitalističke klase, onovremene i sadašnje) oni će zato biti mesta na kojima raste korov ili mesto na kome se vrši reideologijazija. Nastupajući kapitalizam briše simbolička mesta pamćenja socijalističke revolucije, samoupravnog socijalizma i nacističkih stratišta tamo gde je nasilje nad antifašistima bilo najbrutalnije. Kapitalizam gasi sećanja na socijalizam i na partizansku borbu jer u njima vidi opasno sećanje na mogućnost drugačijeg poretka u odnosu na kapitalizam.

Zaključujemo da je revizija karaktera drugog svetskog rata na području Jugoslavije i Srbije nužan i očekivan proces tranzicije od socijalizma ka kapitalizmu. U jugoslovenskom slučaju, nosioci kapitalističkih vrednosti i borci za njegovu restauraciju su, u toku drugog svetskog rata, pripadali kvilislinskim (profašističkim) ešelonomima.

Nastavlja se

Budući da su nacistički koncentracioni logori važni toponimi socijalističke komemorativne kulture i budući da se nikako ne mogu upotrebiti kao propagandna sredstva za uznošenje kvilislinaštva (simboličke vrednosti naše kapitalističke klase, onovremene i sadašnje) oni će zato biti mesta na kojima raste korov ili mesto na kome se vrši reideologijazija. Nastupajući kapitalizam briše simbolička mesta pamćenja socijalističke revolucije, samoupravnog socijalizma i nacističkih stratišta tamo gde je nasilje nad antifašistima bilo najbrutalnije. Kapitalizam gasi sećanja na socijalizam i na partizansku borbu jer u njima vidi opasno sećanje na mogućnost drugačijeg poretka u odnosu na kapitalizam

nija učinila“ (Timoti Garton Eš, *Suđenja, očišćenja i istorijske pouke*). To je jedan od razloga zašto danas mesta na kojima su bili nacistički koncentracioni logori u vreme drugog svetskog rata u Beogradu nisu mesta komemoracije koja je deo konstitutivnosti aktuelnog poretka. Kada je reč o ideološkom razlogu valja imati u vidu današnju ideologiju tzv. normalizacije

tra se da treba da prođe najmanje dvadeset pet da bi počelo da se priča o traumama. Ispostavilo se da se o žrtvama holokausta nije moglo govoriti pedeset godina, pola veka. Ili, što je teorija drugih autora, *nije bilo onih koji su mogli da čuju* (kurziv – moj)“ (Tija Despotović, u intervjuu: *Treba prekinuti čutanje ako želimo zdravije društvo*).

Propaganda gura u zaborav

Skrivena figura

Tekst: Andrej Samardžija Šušić

Matematičarka Ketrin Džonson, koja ovog leta puni 100 godina, njena supervizorka Doroti Vogan i inženjerka Meri Džekson bile su prve žene primljene u NASA, ali i prve Afroamerikanke na važnim pozicijama u ovoj ustanovi. Ketrin Džonson je još u detinjstvu pokazala sklonost za matematiku. Kako u njenom mestu, Vajt Sulfor Springsu u Zapadnoj Virdžiniji, nije bilo škole za Afroamerikance, Ketrin se već sa 10 godina seli u drugi okrug kako bi upisala školu. Sa 18 godina diplomirala je matematiku i francusku jezik, ali jedini posao koji je kao Afroamerikanka mogla da nađe u svojoj oblasti bio je učiteljski. Stvari se menjaju iz korena 1953. godine kada dobija posao matematičara istraživača u Nacionalnom savetodavnom komitetu za astronautiku, koji je bio preteča NASA. Kako su u to vreme kompjuteri još uvek bili na svom tehnološkom početku, naučnici su najmljivani da rade kao „ljudi kompjuteri“, odnosno da obavljaju složene matematičke operacije i analize. Ketrin je postala članica upravo takvog tima i uglavnom se bavila proračunima kretanja i navigacije letelica. NACA se 1958. pretvara u NASA i konačno se ukida segregacija u ovoj ustanovi, a ljudske kompjutere zamenjuju mašine. Ketrin premeštaju na poziciju tehnologa aeronautike u odeljenju za kontrolu letelica. Na ovoj poziciji ostvaruje i svoje najpoznatije dostignuće kada matematički i tehnički priprema NASA misiju Merkur 3 koja je imala za cilj da pre Sovjetskog saveza pošalje prvog čoveka u svemir. Ketrin Džonson nastavlja da radi slične odgovorne poslove, pa već 1962. dobija zadatak da „ručno“ proveriti da li su kompjuteri koje je NASA tek počela da koristi dobro izračunali putanju Merkura 6. Nakon ovoga, njena reputacija samo raste pa joj 1969. godine NASA zadaje da pomogne u istorijskom izračunavanju putanje Apola 11

Foto: Wikipedia

kojim Nil Armstrong, Baz Oldrin i Majkl Kolin iste godine prvi uspešno stižu na Mesec. Ketrin Džonson 1970. počinje da radi na planiranju misije Apolo 13 koja je trebalo da bude treća NASA misija sletanja ljudi na Mesec. Počela je, kao i prethodne misije na kojima je radila, idealno, ali iznenada je eksplodirao jedan od tankova sa kiseonikom i posadi preti gušenje u svemiru. Samo zahvaljujući hladnoj glavi trojice astronauta i spasonosno preciznoj računici i planiranju Ketrin Džonson i ostalih stručnjaka, posada uspeva da se vrati na Zemlju živa. Narednih 15 godina Ketrin Džonson nastavlja da učestvuje u planiranju najvažnijih NASA šatli misija i satelitskih programa kao i misije za Mars. Tokom dodele Oskara 2017. godine Teraži P. Henson, glumica koja je igrala Ketrin u filmskoj adaptaciji „Skrivenih figura“, dovela ju je na binu da pozdravi sve prisutne, ali i svetski auditorijum koji je pratio ovu ceremoniju. Tada su prvi put cela Amerika i veći deo sveta imali priliku da se uživo upoznaju sa ovom talentovanom skrivenom figurom od koje su tokom Svemirske trke direktno zavisile skoro sve najpoznatije NASA misije.

Danas

U saradnji sa Centrom za promociju nauke,
„Danas“ predstavlja izabrane priče sa
naučnopopularnog portala
elementarium.cpn.rs

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA VODORAVNO: Blank, Angkorvat, autorica, oreoli, gnjaviti, program, Rakela, Sri Lanka, e, alaliti, il, ar, mame, iverak, unj, Ba, skener, kmet, be, at, razarač, r, acetamid, šubare, Belotič, Kilanin, adenom, poderine, kanarinac, tenor.